

kterým příběhům (Kamila, Miriam) je věnována obzvláštní pozornost. Ale vzhledem k metodě orální historie, zakotvené v individuálních biografiích, ilustrujících nosné a zajímavé jevy, a vzhledem k dosavadní dominanci analýz mužské (gay) zkušenosti, je takováto snaha „doplnit chybějící část“ duhové mozaiky opodstatněná. A tak jedinou výtkou by mohlo být to, že některá tvrzení (např. ohledně pozice sexuologie) se objevují na více místech textu a působí trochu repetitivně, obzvlášť pokud čtenář či čtenářka čtou text v zásadě v kuse a postupně.

Analýza orální historie 45 queer lidí (většinou žen a trans žen) a množství dobových dokumentů Věry Sokolové přináší mnohověstevnatý a nestereotypizující vhled do života queer lidí v období státního socialismu. Ukazuje případy (často úspěšného) vyjednávání individuálních nekonformních identit a biografií tváří v tvář režimu, který není jednoduše možné vnímat jen jako opresivní monolit, a queer lidi jako jeho oběti.

Kdo platí za rande? O roli genderu v randění a vztazích v jednadvacátém století

Dominika Sladká

Lamont, E. 2020. *The Mating Game: How Gender Still Shapes How We Date*. Berkeley: University of California Press.

Autorka knihy Ellen Lamont působí jako odborná asistentka na katedře sociologie na Appalachian State University a zaměřuje se na výzkum genderu, sexuality a intimních vztahů. Ve svých výzkumech se zabývá hlavně randěním a námluvami. Těchto témat se dotýká také kniha *The Mating Game*, která je vyústěním výzkumu provedeného v letech 2010–2011 a 2015.

V knize *The Mating Game* autorka odhaluje, jak vzdělaní mladí lidé žijící v USA randí, navazují romantické vztahy a přemýšlejí o rodinném životě. Její výzkum je založen na rozhovorech se 105 lidmi ve věku 25–40 let, z nichž 40 je příslušníky LGBQ komunity.¹ V rozhovorech s nimi Lamont hledá odpovědi na otázky jako: Jaké mají partnerské preference? Co očekávají od prvního rande a kdo má podle nich při navazování vztahu udělat první krok? Kdo má iniciovat sex a žádat o ruku? Co čekají od budoucího rodinného života? Kdo má v domácnosti platit účty a kdo pečovat o děti?

¹ Ellen Lamont používá zkratku LGBQ, jelikož všichni trans lidé participující na výzkumu se také identifikují s některou z kategorií LGBQ.

Pomocí těchto a dalších otázek autorka zjišťuje, jakou roli v intimních vztazích hrají genderové stereotypy a očekávání. Naráží přitom na paradox: Ačkoliv vzdělaní lidé touží po rovnostářských vztazích, preferují genderově nerovné námluvy a randění. V celkem sedmi kapitolách autorka pomocí promluv participantů objasňuje, co za tímto paradoxem stojí a jak lidé chápou a obhajují konflikt mezi touhou po genderově rovných vztazích a nerovných námluvách.

V první kapitole s názvem „The Puzzling Persistence of Gendered Dating“ Lamont nastiňuje téma knihy, předkládá hlavní argumenty a shrnuje závěry svého výzkumu. Tvrdí, že navzdory posunům v genderové rovnosti se navazování vztahů stále řídí tradičními vzorci. Muži mají být asertivní ve všech fázích námluv – od pozvání na rande přes placení v restauraci až po žádost o ruku – a ženy mají „hrát nedostupné“ a nechat muže se jim dvořit. Zároveň se autorka ohrazuje proti tvrzení, že dvoření už je *passé* a mladí lidé před seriózními vztahy upřednostňují ty nezávazné. Naopak, z jejich rozhovorů s vysokoškolsky vzdělanými mladými lidmi vyplývá, že většina z nich touží po dlouhodobém vztahu – jen ho většinou odkládají do doby, než si vybudují kariéru.

Druhá kapitola, „The Quest for Egalitarian Love“, se zaměřuje právě na ideální vztah podle mladých dospělých a na to, jak se do jejich životních plánů propsala očekávání a hodnoty rodičů. Kapitulu otevírá promluva šestatřicetileté Keiry, pro kterou byla podle jejích slov svatba poslední na seznamu priorit – s manželstvím čekala do té doby, než získala finanční nezávislost a našla sebe sama. K vysokým vzdělanostním a profesním aspiracím většinu žen vedli od dětství rodiče. Často je odrazovali od toho, aby měly příliš brzy vážný vztah, který by mohl ohrozit dosažení vzdělání a kariérní postup. Lamont v této kapitole poukazuje na to, že už v dětství rodiče na dívky a chlapce kladli jiné požadavky – genderový rozdíl byl ale jiný, než bychom intuitivně očekávali s ohledem na stereotypy, které muže spojují se sférou práce a ženy se sférou rodiny. Zatímco u žen byl tlak na dosažení dobrého postavení velký, rodiče mužů měli poněkud volnější nároky, a ačkoliv očekávali, že před usazením synové něčeho dosáhnou, manželství považovali spíše za něco, z čeho muži mohou benefitovat.

Jádro knihy je rozděleno do tří kapitol zaměřených na heterosexuální ženy, heterosexuální muže a LGBTQ jedince z metropolitní oblasti San Francisco Bay Area. Přestože všichni pocházejí ze střední nebo vyšší střední třídy, autorka třídní aspekt neopomíná a upozorňuje na to, že v dynamice vztahů existují třídní rozdíly. Příběhy prezentované v knize ale navzdory podobnému zázemí všech respondentů a respondentek nejsou jednotlivé.

V kapitole s názvem „New Goals, Old Scripts: Heterosexual Women Caught between Tradition and Equality“ Lamont popisuje, jak si heterosexuální ženy představují randění a postup vztahu, například očekávání ohledně toho, kdo má koho zvát na rande, kdo platí za večeři a kdo žádá o ruku. Kapitola začíná promluvou devětatřicetileté Aashi, pro kterou je *deal breaker* to, že muž nezaplatí za rande. Mezi

vyzpovídanými heterosexuálními ženami není její výpověď ojedinělá. Většina žen se na začátku vztahu snaží dodržovat jistá pravidla – nezvat muže na rande nebo mu po rande nevolat jako první. Lamont postupně odhaluje, že za těmito pravidly stojí esencialistická představa žen o muži dobyvateli.

Zatímco ženy svou preferenci tradičních genderovaných praktik vysvětlovaly přirozeností mužů, heterosexuální muži většinou tradiční praktiky viděli jako něco, po čem ženy touží. Preference heterosexuálních mužů autorka odhaluje ve čtvrté kapitole s názvem „A Few Good (Heterosexual) Men: Inequality Disguised as Romance“. Lamont v této kapitole odkrývá motivace a představy mužů a porovnává je s těmi, které objevila v promluvách žen. Ukazuje tak například, že i za motivacemi mužů často stojí esencialistické představy. Ty se projevovaly třeba v tom, že se většina mužů nebála odmítnutí při žádosti o ruku – většina žen podle nich totiž po sňatku touží.

Pátá kapitola, „Queering Courtship: LGBTQ People Reimagine Relationships“, se zabývá randěním a postupem vztahů lidí identifikujících se jako LGBTQ. Na rozdíl od preferencí heterosexuálních mužů a žen jsou jejich preference mnohem pestřejší. Někteří popisovali vztahy a životní trajektorie heterosexuálů jako nudné a příliš předvídatelné, jiní toužili po sňatku a dětech; někteří odmítali genderové stereotypy a v jiných LGBTQ vztazích se naopak ke stereotypům založených na maskulinitě a femininitě uchýlovali. Většina LGBTQ respondentů se však shodovala v tom, že oba partneři by při randěni měli být asertivní. Genderované randění si mnoho z nich spojovalo s mocí ve vztahu – ten, kdo platí za rande, si metaforicky kupuje kontrolu nad vztahem. Někteří LGBTQ respondenti však automaticky počítali s tím, že to budou oni, kdo zaplatí za první rande. Všichni to přitom byli cisgender muži, což podle Lamont napovídá, že i zde hrají roli genderové stereotypy.

V kapitole „The More Things Change ...“ se Lamont zaměřuje na samotné vztahy, které přichází po namlouvání a randěni. Účastníků a účastnic výzkumu se ptá, jaká je v jejich vztahu genderová dynamika a jak se do něj propisuje genderovaný začátek vztahu. Opět přitom naráží na genderové rozdíly – zatímco ženy většinou odmítaly spojitost mezi genderovými rolemi na začátku vztahu a fungováním domácnosti, podle většiny mužů jsou to spojené nádoby. Lamont v této kapitole na základě rozhovorů popisuje, jak v mnoha heterosexuálních vztazích očekávání ze začátku vztahu přetrvávala – například i v tom, jak si partneři vyjadřují náklonnost. Někteří muži v rozhovorech vysvětlovali, že vyjádřením jejich lásky je to, že partnerce jednou za týden přinesou květinu nebo ji pozvou do kina. Od žen na oplátku očekávali každodenní péči o domácnost a vaření, přičemž toto rozdělení obhajovali tím, že si ženy nepořádku více všímají, mají k uklízení vrozené sklony nebo milují vaření. V LGBTQ vztazích si lidé byli více vědomi nástrah genderových stereotypů a někteří s nimi aktivně bojovali. O domácnost i o vztah tyto lidé většinou pečovali rovnocenně, a pokud se jejich péče zdála nevyrovnaná, často to považovali za náznak toho, že vztah nefunguje. Někteří

se dokonce rozhodli nemít děti z obavy, že by se u nich po narození potomka rozvinula tradiční dělba práce.

V poslední kapitole s názvem „Dated Dating and the Stalled Gender Revolution“ Ellen Lamont shrnuje své argumenty poukazující na přetrvávající genderovou nerovnost ve vztazích a přesvědčivě tak opouje těm, kteří tvrdí, že rovnosti už jsme ve vyspělých zemích dávno dosáhli. Jak ženy, tak muži ve výzkumu explicitně odmítali tradiční genderové role – ženy nechtěly obětovat kariéru pro péči o domácnost a muži zase nechtěli být jedinými živiteli rodiny. Přesto Lamont ve vztazích mladých vysokoškolsky vzdělaných lidí (z nichž někteří se považují za feministy a feministky) objevila vzorce, které tradiční genderové role přesně kopírují. Ve veřejných životech – ve vzdělání a profesích – respondentů a respondentek bychom těžko hledali rozdíly v závislosti na genderu, ale ve vztazích se od svazujících pravidel genderu zatím neoprostili.

Na celkem 244 stránkách se Lamont podařilo shrnout příběhy svých respondentů v jejich úplnosti. Zaměřuje se nejen na jejich současný vztah, ale i na vztahy minulé. Ukazuje, že i lidé, kteří jsou si navenek velmi podobní – vyrůstali v podobném prostředí, dosáhli vysokých stupňů vzdělání a mají úspěšné kariéry –, mohou mít velmi odlišné zkušenosti. Co je pro jednoho znakem slibného vztahu, je pro druhého důvodem k rozchodu. V preferenci tradičních genderových rolí při navazování romantických vztahů se ale mnoho z nich shoduje. Autorka navíc odhaluje, jak se liší dynamika heterosexuálních a LGBQ vztahů. To považuji za důležitou přidanou hodnotu knihy a možnou inspiraci pro české prostředí, kde zatím podobné výzkumy zaměřené na LGBQ komunitu chybí. Zároveň je potřeba dodat, že kniha poskytuje pohled do životů a vztahů úzce vymezené skupiny lidí. Výzkum byl proveden v USA a vybraní respondenti a respondentky se vyznačují relativně vysokým vzděláním a příslušností ke střední či vyšší střední třídě. Většina z nich se také hlásí k liberálním hodnotám a feminismu. Závěry studie je nutné vztahovat právě k tomuto prostředí.

Slabou stránkou knihy je nedostatečná reflexe seznamování pomocí internetu a online aplikací. Přestože někteří participant a participantky s touto formou seznámení mají zkušenost, v textu je zmíněna jen „mezi řečí“ a autorka už se dále nezaměřuje na to, jakou roli hraje způsob seznámení v postupu vztahu a genderových rolích.

Přes tuto malou výtku bych knihu doporučila všem, kteří se zajímají o navazování a fungování moderních vztahů. Autorce se daří odhalit i ty nejmenší nuance v přemýšlení o genderu a vztazích a prezentuje je velmi čtivou a přístupnou formou. Za velké plus považuji to, že se autorka nesusoustřeďuje pouze na heterosexuální muže a ženy, ale ukazuje, že i vztahy LGBQ osob ovlivňují všudypřítomná genderová očekávání a normy. Prostřednictvím rozhovorů s mladými lidmi se kniha dotýká také dalších témat a nabízí odpovědi na některé palčivé otázky: Co pro mladé dospělé znamená manželství? Jak lidé chápou a řeší konflikt mezi kariérou a rodinným životem? Kde má manželství nebo vážný vztah v životní trajektorii mladých lidí své místo?

Pro některé čtenáře to ale může být skličující čtení – kniha totiž poukazuje na fakt, že genderové stereotypy nejsou zdaleka překonané, a to ani v myslích mladých liberálně smýšlejících lidí. Kniha tak přináší nový pohled na pozastavenou genderovou revoluci. Ukazuje, že genderovou rovnost mladí dospělí chápou především jako rovnost ve veřejné sféře a opomíjejí přitom nerovnosti v té nejintimnější oblasti svých životů. Lamont tak potvrzuje domněnku, že genderová revoluce, která ženám zajistila přístup ke vzdělání a na trh práce, se zastavila před dveřmi jejich domovů.